

Urbanizáció és migráció Kínában

Kajdi László¹

ABSZTRAKT: Kína az elmúlt évtizedekben a világ második legnagyobb gazdaságává vált, amihez nagyban hozzájárult a vidékről a gazdasági központokként funkcionáló nagyvárosokba beáramló olcsó munkaerő is. A belföldi vándorlási folyamatok és a városokban dolgozó munkások által hazaküldött pénzügyi támogatás így a gazdasági-társadalmi változások egyik lényeges tényezőjévé váltak. A kínai állam központi programokkal igyekszik támogatni az urbanizációt, amely részben hatalmas infrastrukturális jellegű fejlesztésekben, részben pedig a belső migráció szabályozott keretek közötti könnyítésében nyilvánul meg. Ezen intézkedések ellenére Kínában a fejlett államokhoz képest még mindig alacsony a városi lakosság aránya és jelentős életmódbeli különbségek találhatók a vidéki és városi népesség között. Ez részben annak is betudható, hogy a városi népesség számára elérhető fejlettebb szociális juttatások rövid időn belül történő kiterjesztése a vidékről betelepülő munkásokra az állami költségvetésre is rendkívüli terheket róna. A közeljövő egyik fő feladata állami szinten tehát az urbanizáció hatékonyabb kezelése lesz, mivel ez nagyban hozzájárulhat az exportvezérelt gazdaság fogyasztásközpontúvá történő átalakításához is. A növekvő számú városi népesség lehet ugyanis a már kialakulófélben lévő új kínai középosztály alapja, amelynek révén elkerülhető lehet a közepes jövedelmű országokat jellemző stagnáló fejlődés.

KULCSSZAVAK: migráció, urbanizáció, hazautalások, Kína

JEL KÓDOK: F22, R23

¹ Kajdi László, Pécsi Tudományegyetem, PhD. hallgató, klaci82@gmail.com

Bevezetés

Az utóbbi évtizedekben nagy volumenű társadalmi-gazdasági folyamatok zajlottak Kínában, melyek egyik fontos jellemzője volt a városi népesség folyamatos növekedése. Ez elsősorban nem demográfiai folyamatokra vezethető vissza, hanem a vidékről a városokba beáramló munkaerőre, akik egy része nem csupán ideiglenes jelleggel marad új lakóhelyén, hanem életkörülményei és anyagi lehetőségei változásával idővel állandó lakhelyűl is valamelyik kínai metropoliszt választja. Az országhatárokon belüli migráció és a városokba költöző munkások által küldött hazautalások szempontjából is lényeges, hogy egy új, nyugati típusú életstílus terjedt el, amely elsősorban a városi népességre jellemző. Ez ugyanis a népességvándorlást motiváló tényezők között is fontos helyet foglalhat el, mint a vidékről bevándorló munkások számára egyfajta elérendő cél, ugyanakkor a városi életmód átvételével, az új környezetbe történő beilleszkedéssel a vidékre küldött támogatások mértéke csökkenhet.

Tanulmányunkban célom a migráció és az urbanizáció kapcsolatát megvizsgálni Kínában, azaz hogyan erősíti egymás hatását a két jelenség és ez mennyire van összhangban a világ legjelentősebb gazdasági hatalmai által bejárt fejlődési pályával. Először röviden áttekintem a kínai urbanizáció migrációs és hazautalásokra vonatkozó hátterét, majd magát az urbanizációt vizsgálom meg nemzetközi összehasonlításban a főbb makrostatisztikai adatok segítségével. Végül a két jelenség kapcsolatára vonatkozó főbb konklúziókat fogalmazom meg.

Migráció és hazautalások

A migrációs és urbanizációs folyamatok tárgyalásához elengedhetetlen a kínai lakhely-regisztrációs rendszer, a *hukou* rendszer rövid bemutatása. A *hukou* rendszernek történelmileg egyaránt voltak előzményei a Kuomintang által alkalmazott és a szovjetektől átvett közigazgatási rendszerben. Az 1950-es évek első felében történt bevezetésének fő célja a népességmozgások kontrollálása és egyfajta területi hierarchia kialakítása volt elsősorban a városi munkanélküliség kezelésére. A városi lakosság a szociális juttatások minden területén – oktatás, egészségügy, munkanélküli segélyek stb. – privilegizált helyzetben volt a vidéki népességhez képest (Cheng – Selden 1994). Ezek a tényezők jelentős egyenlőtlenségeket is okoztak a kínai társadalomban, mivel generációkon át nagyban meghatározták egy adott háztartásba tartozó személy lehetőségeit (Afridi et al.

2012). A kezdeti intézkedéseket azóta többször enyhítették, az egyik legfontosabb a 2014-ben megfogalmazott új kínai urbanizációs politika volt, amely főleg a kisebb városokba történő beköltözést egyszerűsítette (Wang et al. 2015).

2015-ben a vándorló népesség („floating population”) nagysága megközelítette a 250 millió főt (NBSC 2016) a hivatalos statisztikai adatok alapján, ezek túlnyomó többségét a vidékről városokba áramló munkaerő teszi ki (Liang et al. 2014). Azaz a vándorlás által érintett lakosság a teljes népesség körülbelül 17-18 százalékát teszi ki. Ez alapján nem meglepő az sem, hogy a belföldi migránsok (azaz nem a regisztráció szerinti lakhelyükön tartózkodók, dolgozók) által hazaküldött támogatások nagyságát pedig egyes kutatások 25-30 milliárd dollárra becslik évente (Ha et al. 2016). Azaz olyan volumenű gazdasági folyamatról beszélünk, amely a kínai társadalom jelentős részének életére van jelentős hatással, mivel a számos vidéki háztartás számára jelentenek jövedelemkiegészítést ezek a transferek. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy legyen az állami közpolitikai intézkedések szempontjából is fontos ez a jelenség, különösen az egyébként is meglehetősen centralizált kínai államszervezetben.

A városokban, mint fogadó területeken elérhető magasabb jövedelem már a mikroszintű neoklasszikus migrációs elméletekben is kitüntetett szerepet kap (Sjastaad 1962, Todaro 1969) az egyéni döntéshozatal során. A migráció új közgazdaságtana ezt annyiban finomítja, hogy az elmélet alapján akár alacsonyabb kezdeti jövedelem esetén is érdemes lehet elvándorolni (akár külföldre, akár vidékről városba), mivel a lényeg a háztartási szintű kockázat-diverzifikáció. Azaz a háztartás két forrásból, két eltérő régióhoz kapcsolódó gazdaságból számíthat jövedelemre, így például a származási országban bekövetkező gazdasági-pénzügyi sokk, munkanélküliség esetén a kivándorolt személy által küldött támogatásokra továbbra is számíthatnak. Emellett szintén fontos, hogy a vidékről városba költözéssel az adott személy presztízse is megnőhet a küldő vidéki közösségben – például épp a városi életvitelnek köszönhetően – és ez is azt támasztja alá, hogy nem kizárólag a jövedelem szerepe döntő (Katz – Stark 1986). Azaz nem csupán az abszolút hasznokat szükséges vizsgálni, hanem a relatív deprivációt is. Amennyiben a vidéki háztartások közül egyesek jövedelme nő, akkor abszolút értelemben hiába nem lett rosszabb a többiek jövedelmi helyzete, mégis valószínűbb, hogy szükségét érzik egy családtag városba küldésének, mivel közvetlen környezetükhöz, például egy referenciaközösségként szolgáló falu többi családjához képest romlott a pozíciójuk. Ebből a szempontból tehát bizonyos mértékig öngerjesztő is a folyamat (Stark – Bloom 1985). Ennek a tényezőnek a fontosságát kutatások is alátámasztották Kínában, amelyek kifejezetten a ha-

zautalások és a vidéken maradt háztartás többi háztartáshoz viszonyított relatív jövedelme közötti kapcsolatot vizsgálták (Akay et al. 2016).

Hasonlóan releváns lehet a kínai belső migráció szempontjából a duális munkaerőpiac elmélete, amely elsősorban keresleti oldalról közelíti a kérdést. A gazdasági szempontból fejlettebb városokban megjelenő strukturális infláció vagy bizonyos munkaintenzív tevékenységek gyakran változó kapacitásigénye mind a migrációt erősítő tényezők (Massey et al 1998). Ez a kínai gazdaságra is érvényes, amelynek vállalatai rendkívül sokat profitáltak a vidékről beáramló és sokáig bőségesen rendelkezésre álló olcsó munkaerő alkalmazásával.

A migránsok által hazaküldött támogatások révén azonban a vidéken maradt háztartások is jól járhatnak, kedvezőbb lehet jövedelmi helyzetük. Az erre vonatkozó kutatások megerősítik, hogy a hazautalások révén növekvő jövedelem miatt nő ezeknek a vidéki háztartásoknak a fogyasztása (azaz például nem befektetésekre használják ezeket az összegeket) (Démurger – Wang 2016), ez pedig közvetve hozzájárulhat a városi életstílus további elterjedéséhez, ezáltal pedig az urbanizációhoz. A megnövekedett fogyasztás egyúttal a személyes igényeket is befolyásolhatja a további fogyasztásra, azaz további migrációra ösztönözhet. Azonban másik oldalról Kínában a hazautalásokat kapó háztartások jellemzően csökkentik az oktatásra szánt költségeiket (Démurger – Wang 2016), így a vidéki humán tőkére negatívan hathatnak ezek a támogatások és ez csökkentheti a városokba vándorlás valószínűségét, mivel a gazdasági fejlődéssel ott egyre inkább a magasabb képzett munkaerő iránti igény kerülhet előtérbe. Ahogy Chen et al. (2013) bemutatja, jelentős strukturális munkaerőpiaci különbség van a vidéki és városi területek között és amennyiben nem sikerül kielégíteni a képzett munkaerő iránti igényt, az akár 250 milliárd dollár alternatív költséget („opportunity cost”) is jelenthet nemzetgazdasági szinten.

Az, hogy a migránsok által küldött hazautalások nem növelik a vidéki népesség humán tőkéjét azért lehet gond hosszú távon, mivel a városokba költöző munkaerő pozitív hatásai a termelékenységben nem feltétlenül fognak kitartani. A vidéki munkaerő jellemzően korábban a mezőgazdaságban dolgozott és nyilvánvalóan termelékenységnövelő hatású makroszinten, ha ugyanezek az emberek az ipari vagy szolgáltatási szektorokban találnak új munkát. Azonban ezen kezdeti hatás után kérdéses, hogy hogyan lehet fenntartani ennek a rétegnek a növekvő termelékenységét, mivel ez főleg magasabb hozzáadott értékű munkák elvégzésével lenne elérhető, amihez viszont fejlett oktatási rendszer szükséges (Golley – Wei 2015).

Az adatok azt mutatják, hogy a kevésbé képzett munkavállalók kisebb valószínűséggel tudnak tartósan a városokban maradni, hosszú távon jellem-

zően a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők tudnak új életet kezdeni a költözés után. Részben a jelenlegi lakcím regisztrációs rendszernek (*hukou*) köszönhetően azok, akiknek több gyermeke van, szintén nehezebb tartósan elhelyezkedniük a városokban. Hasonló a helyzet a jelentős földterülettel rendelkezők esetében is, mivel a földbérlet piaca viszonylag fejletlen az országban (*Hu – Xu – Chen 2011*).

A társadalmi változásokat, egy új középosztály létrejöttét számos közvetett adat és piackutatás is jelzi. A multinacionális pénzügyi intézetek folyamatosan vizsgálják az utóbbi években a kínai középosztály növekedését a szegmens meghatározó piaci (fogyasztási) szerepe miatt. A francia BNP Paribas befektetési bank becslése szerint például a 2004-ben 50 milliósra becsült kínai középosztály 2010-re 100 millióra nő. A Merrill Lynch elemzése 2016-ra 350 milliós előrejelzést közölt, szerintük a felnőtt lakosság közel egy harmada fog ebbe a társadalmi rétegbe tartozni. A McKinsey Global Institute pedig 520 milliós középosztályt jósol 2025-re (*Cheng Li, 2010*). Természetesen a fent említett elemzések nem feltétlenül azonos definíciót használnak a középosztályra és elsősorban piaci, nem pedig társadalmi-demográfiai szempontból közelítenek a kérdéséhez. Kharas (2010) a középosztály fogyasztás alapú meghatározását javasolja, megjegyezve azt, hogy itt is számos lehetőség adódik: a relatív megközelítés a fogyasztás-eloszlás alapján határoz meg bizonyos csoportokat (azaz például a 20-ik és 80-ik percentilis között). Az abszolút megközelítés pedig vásárlóerő-paritáson számolt jövedelmi kategóriákat vesz alapul. Az mindenestre jelzésértékű, hogy ilyen globális cégeknél is fókuszba került az újonnan megjelenő kínai középosztály.

Városodás és városiasodás

A fentebb említett társadalmi változásokban, egy új középosztály létrejöttében kulcsszerepe van az urbanizációnak. A magyar nyelvben az urbanizáció fogalma alatt két jelenséget is érthetünk:

- városodást, azaz a városi népesség arányának növekedését és
- városiasodást, azaz az infrastruktúra városias jellegének növekedését (például az emeletes épületek számának növekedés), valamint a városi életstílus elterjedését (Andorka, 1997).

Jelen tanulmányban az urbanizációt mindkét értelemben használom. Egyfelől, mint bemutatom, a városi népesség aránya bár elmarad a fejlett országokban tapasztalható szinttől, de különösen az utóbbi évtizedben ugrásszerű

növekedésnek indult. Másrészt, ha a városi életstílus elterjedése felől közelítünk, látható, hogy különösen az urbánus népesség körében egyre nagyobb szerepet kap a fogyasztói hozzáállás, amely kihatással lehet a migrációra és hazautalásokra is. A társadalmi folyamatokat tehát ebből a szempontból fogom bemutatni a következőkben.

Az urbanizmus életmódként való felfogása egész a múlt század elejéig nyúlik vissza, Wirth már 1938-ban megfogalmazta gondolatait ezzel kapcsolatban. Szerinte a városok esetében a különbség a vidéki településszerkezethez képest abban rejlik, hogy sok ember él szoros közelségben, mégis egymás mélyebb ismerete nélkül. Az urbanizáció szerinte nem mérhető kizárólag a városi lakosság arányával, mivel a városok nemcsak a modern ember lakó- és munkahelyének tekinthetők, hanem egyben a gazdasági, politikai és kulturális életet ösztönző és irányító központnak is, amely vonzáskörében tartja a világ legtávolabbi pontjait. (Giddens, A., 2008, pp. 693)

Szorosan ide kapcsolódnak a különböző térelméletek is, amelyek közül kétőt érdemes felvillantani. Egyrészt meg kell említeni a 19. század második felében Franciaországban megszületett gazdasági körzetelméletet, amely a gazdaság és az állami közpolitikák elsődleges szerepét emeli ki a térszerkezet változásánál (Pap – Tóth 2014). Ez Kína esetében egyrészt az erős állami szerepvállalásnál (ld. többek között a lakcímváltoztatás korlátozása a *hukou* rendszer révén) érhető tetten, másrészt a gazdaság szerepe a térhálózat kialakulásánál is domináns erővel bír, elég csak a keleti, tengerparti területek infrastrukturális fejlettségét összehasonlítani a belső kontinentális területekkel. Másrészt megemlíthető még a központi hely elmélete, amely az egyes települések között hierarchikus viszonyt állít fel. Izsák–Dúll (2014, pp. 71) megfogalmazása szerint a városok rétegekbe sorolhatók, és ezek kapcsolatai révén jön létre az a hálózat, amelynek pontjai az önálló entitással rendelkező települések. Azaz kialakul egy olyan térhálózat, amelyben különböző jellegű (pl. közlekedési, gazdasági) kapcsolatok jönnek létre a hálózati pontok (városok) között. Kínában is elmondható, hogy az ország és a népesség méretéből fakadóan sem beszélhetünk homogén városi körről, hanem a sokmillió lakosú metropoliszok között is kiemelkedő szerephez jutnak a Pekinghez vagy Sanghajhoz hasonló központok.

A városok helyzetének, a hozzájuk kapcsolódó társadalmi jelenségek vizsgálatánál nem szabad arról sem megfeledkezni, hogy Kína némiképp egyszerűbb helyzetben van a nyugati metropoliszokhoz képest. Jelenleg nyugaton számos kérdést vet fel a bevándorlók integrációja, gyakran migráns gettók jönnek létre és kérdésként merül fel, hogy kulturálisan mi az ami a bevándorlóktól elvárható és mi az ami már erőszakos asszimilációnak tekinthető? Ezek a prob-

lémák Kínában nem, vagy csak sokkal enyhébben jelentkeznek, mivel az itteni nagyvárosok bevándorlóit elsősorban a vidéki területek adják, tehát nyelvi-kulturális szempontból kevesebb erőforrást igényel beilleszkedésük támogatása.

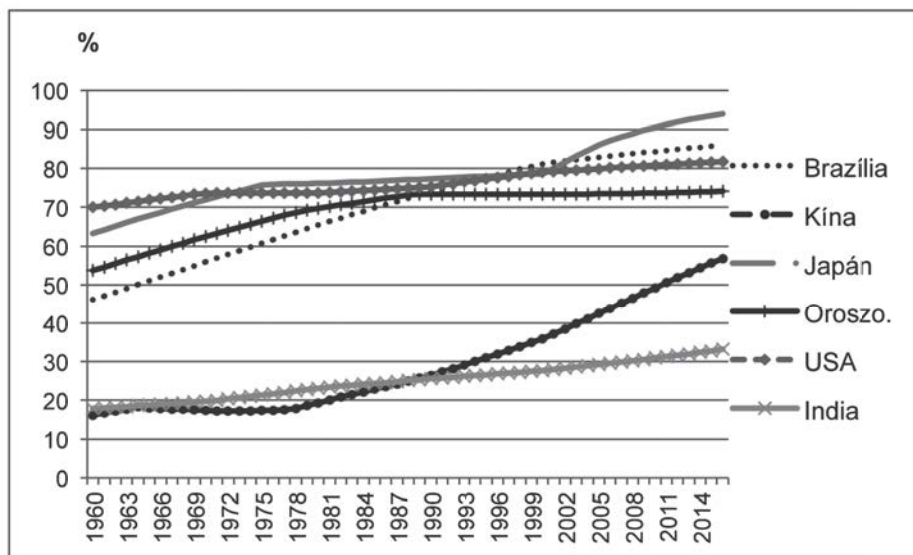
Urbanizáció

Kína modernizálódásával párhuzamosan tehát nagy volumenű társadalmi folyamatok is elindultak. Az állam dilemmája az urbanizációval és a belső vándorlással kapcsolatban ott nyilvánulhat meg, hogy vajon kell-e hagyni a vidéki munkások tömegeit a városokba áramolni, vagy továbbra is adminisztratív eszközökkel akadályozzák ezt, párhuzamosan a vidéki területek és munkalehetőségek fejlesztésével.

A városiasodás jelensége Kínában egyáltalán nem új keletű, sőt, az 1700-as évek végéig a világtálatot is meghaladta. Például Chang'an lakossága már 700-ban elérte az egy milliót, ez London és Párizs esetében csak a 19. században következett be. Azonban az 1600-as évektől az 1900-as évekig inkább enyhén csökkenő urbanizációról beszélhetünk, szemben a nyugaton az ipari forradalom miatt megugró városiasodással. (Koen, V. – Hill, S. – Xiao Wang, 2013).

A 20. század közepén államilag korlátozták a belső mobilitást az említett *hukou* rendszer bevezetésével, ezután az 1978-ban kezdődött reformok adtak újabb lökést a folyamatnak. Ekkor már lazítottak a belföldi migráció korábbi szigorú belső szabályozásán, így egyre inkább lehetségessé vált, hogy nagytömegű vidéki népesség áramoljon a városokba (Zeng Yi – Vaupel, J. W., 1989). A migránsok helyzetén alapvetően három állami reform javított: az 1985 után városokba vándorlók ideiglenes tartózkodási engedélyt kaptak; 1992-től adott városra érvényes tartózkodási engedélyek, amelyek a szociális és egészségügyi ellátás igénybevételét is lehetővé teszik; 1997 után kísérleti területek, ahol könnyebb megkapni a városi regisztrációt, ha van munka és tartós jövedelem (Jianfa Shen, 2006). Elkezdődött a vidéki területek egyfajta „ön-városiasodása”, azaz a helyben maradó lakosság körében is megváltoznak a megélhetési módok, az életstílus, az értékek.

Ha nemzetközi összehasonlításban vizsgáljuk a városi lakosság arányát Kína továbbra is le van maradva a fejlett államoktól, azonban látható az is, hogy az 1980-as évek közepétől kezdve az urbanizáció mértéke meredeken emelkedik. Az 50%-os határt 2010-ben lépte át az ország, és jelenleg a lakosság közel 60 százaléka már városokban lakik.

1. ábra: A városi lakosság aránya, 1961 - 2016

Forrás: Világbank, 2016

Az ábra alapján látható tehát, hogy a nagyarányú városi lakosság jelenleg elsősorban a fejlett országok sajátossága. Bár nyugaton magasnak mondható az urbanizáció szintje, ez azonban lelassult vagy esetenként át is alakult, elég csak a szuburbanizáció jelenségére gondolni. Ezzel szemben a fejlődő világban az urbanizáció „felfutóban” van, más kérdés, hogy ez gyakran slum-ösödéssel, bódévárosok létrejöttével történik. Nem magasan képzett, magas jövedelmű és sokat fogyasztó (ami pörgetné a helyi gazdaságot) népességről beszélünk tehát ezen esetek legtöbbszörében, hanem munkanélküli nincstelenek tömegéről. Kínában a migráció erőszakos állami korlátozásával ezt némileg hatékonyabban tudták kezelni, a vidékről bevándorlók jelentős része dolgozik, ez persze korántsem jelenti azt, hogy ne alakulnának ki társadalmi feszültségek a népességvándorlásból fakadóan.

A kínai megalopoliszok rendszere a keleti, tengerparti területeken mindenesetre sokban kezd hasonlítani az USA-ban megfigyelhető összeépülő városkonglomerátumokhoz. A világ egyik legnagyobb ilyen megalopolisza Hong Kong, Makaó és Guangdong (Kanton) körül alakult ki, mintegy 50 ezer négyzetkilométernyi területen. 1995-ben már az 50 milliót is elérte a terület lélekszáma. Castells (2005) leginkább azzal magyarázza ennek a hatalmas település-együt-

tesnek a létrejöttét, hogy a már korábban is fontos kereskedelmi központként funkcionáló Hong Kong fokozatosan áttért a termelésről a szolgáltatások nyújtására, az ipar pedig a környező területekre, a Gyöngy-folyó deltájába települt át.

Az urbanizáció kínai sajátosságai között említhetők az iparra visszavezethető okok is. Amellett, hogy Kína a világ elsőszámú termelőjévé vált és a gyárak nagyszámú képzetlen dolgozót tudtak felszívni, a kínai gazdaság másik motorja az építőipar, az ingatlanfejlesztés volt, amely nagymértékben alkalmas a vidékről beáramló olcsó és képzetlen munkaerő foglalkoztatására. Ez a fajta munkaerőpiaci kereslet egyértelműen növelte a városok vonzerejét a szegegyebb vidéki munkások számára, és sikeresen lehetett vele felszívni a vidéki munkaerőtöbbség jelentős részét. A migráns munkások jelentős része nincs biztosítva, nem jár nekik egészségügyi és szociális ellátás, azonban a hivatalos politika valószínűleg azért huny szemet az ilyen gyakorlatok fölött, mert ez az ára a viszonylag magas foglalkoztatásnak.

A kérdés fontosságát jelzi, hogy a kínai kormány 2014-ben hat évre szóló urbanizációs stratégiát fogadott el és nemzeti prioritásnak nyilvánította a városi lakosság növekedését, valamint a városi infrastruktúra fejlesztését (Roberts, Dexter, 2014). 2020-ra a lakosság 60%-a fog városokban lakni a tervek szerint. A stratégiában az egyik elsődleges okként azt jelölik meg, hogy az urbanizáció segítségével növelni lehet a belső fogyasztást, ami igen fontos a további GDP növekedés szempontjából. A tervek szerint a városi lakosság növelését elsősorban a városokban élő, de ott regisztrált lakhellyel nem rendelkező migránsok betelepülésével érik el. 2015-ben becslések szerint 250 millió (NBSC 2016) ilyen vidéki munkavállaló él a városokban, közülük a tervek szerint 100 millióan kapnának a következő hat évben városi jogokat, ezáltal például hozzáférést a jobb oktatáshoz és egészségügyi ellátásokhoz is. Ez természetesen hatalmas infrastruktúrafejlesztést – ezáltal löketet a kínai gazdaságnak és így közvetve a fizetőképes fogyasztó réteg növelését – is jelent: többek között autópálya fog összekötni minden 200 ezernél több lakossal rendelkező várost és gyorsvasúttal lehet majd közlekedni a félmilliónál nagyobb lélekszámú települések között. Ez a fajta közlekedési infrastruktúra fejlesztés kulcsfontosságú lehet abban, hogy megpróbálják a belső területeket is a könnyebben elérhető tengerparti ipari-kereskedelmi központok szintjére hozni. A szociális célú lakásépítést is felpörgetik, 2020-ra a városi lakosság közel negyede számára elérhetővé válik majd az ilyen lakhatás. Ez természetesen még inkább csökkentheti a migrációval járó költségeket is, ezáltal fokozhatja a belső vándorlást.

Az urbanizációval kapcsolatban a Világbank (World Bank – Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China, 2014)

tanulmánya felhossa előnyként, hogy a folyamat már eddig is 500 millió embert emelt ki a szegénységből. Ugyanakkor azt is javasolják, hogy az urbanizációs fejlesztések során sűrűbben lakott körzeteket kellene létrehozni, ezáltal 1,4 milliárd dolláros megtakarítást is remélnek az infrastruktúra-fenntartás vonatkozásában (és a fentebb említett jelentős fejlesztések számára is forrásokat szerezhetnek). Az eddigi urbanizáció során ugyanis hatalmas területeket használtak fel – az elmúlt egy évtizedben 58%-kal nőttek a városi beépített területek – ugyanakkor ezeket a területeket jellemzően vidéki gazdálkodóktól sajátították ki alacsony kompenzációval. Ez azonban tovább növelte a piaci nyitás után amúgy is drasztikusan növekvő vagyoni egyenlőtlenségeket. Kínának mindeztidáig sikerült elkerülnie az urbanizációval járó gyakori hátrányokat, mint például a tömeges mértékű városi munkanélküliség. A kérdés, hogy a jövőbeni fejlesztések segítségével továbbra is meg tudják-e őrizni ezt a pozitív képet. A gazdasági fejlődés eddigi alapkövei leginkább a befektetések voltak, ezek azonban gyakran eredményeztek nem hatékony pénzfelhasználást és használhatatlan végterméket. Elég, ha az erőltetett ingatlanpiaci fejlesztések eredményeként létrejövő lakatlan szellemvárosokra, városrészekre gondolunk, amelyek kiindulópontul szolgálhatnak a kedvezőtlen urbanizációs hatásoknak. Ilyen lehet például a ninestelen vidékiek beözönlése ezekbe az elhagyott házakba, „favellák” létrejötte a külvárosokban. Ennek megakadályozására vannak a szigorú belső migrációs szabályok, amelyek a betelepülő munkaerőt nem jogosítják fel városi szociális, egészségügyi, oktatási szolgáltatások igénybevételeire. Ezek a szabályok azonban a humán potenciál kiaknázását is hátráltatják a Világbank elemzői szerint, súlyosbítva ezzel a városi és vidéki területek között fennálló különbségeket. Ezzel összhangban Knight et al. (2010) is arra világít rá, hogy a kínai munkaerőpiacon egyszerre van jelen a nagymértékű munkanélküliség vidéken és a munkaerőhiány a városokban, és ez nagyban visszavezethető azokra az adminisztratív korlátokra, amikkel a belső vándorlást korlátozza az állam.

A kínai kormány jövőbeni feladata tehát úgy elősegíteni az urbanizációt, hogy a földterületek, a munkaerő és a tőke, mint erőforrások hatékonyabban legyenek felhasználva. Ezáltal lehetővé válna az ipari termelési kapacitás fokozatos áthelyezése a szárazföld belsejébe, míg a keleti nagyvárosokban elsősorban technológia-igényes iparágak és magas színvonalú szolgáltatások várnák a növekvő jövedelmek miatt egyre inkább fizetőképes keresletet.

A városi és vidéki népesség összehasonlítása

A kínai városiasodás különlegessége abban rejlik, hogy még soha a történelem folyamán nem sikerült ilyen sok embernek gazdaságilag ekkorát fejlődni ilyen rövid (1-2 generáció) idő alatt. Az 1950-es évek közepéig mintegy négy millió magánvállalkozást számoltak fel, csupán Deng Xiaoping reformjai után jelentek meg a vállalkozók. Míg nyugaton a középosztály létrejöttét segítette a társadalom átalakulása ipariból posztindusztriálissá (illetve később tovább erősítette a globalizáció), addig ez Kínában elmaradt. A nyugati államokban például a magas iskolai végzettség belépőt jelentett a középosztályba, Kínában ezzel szemben ez gyakran egyenesen hátrány volt, ez csak később vált szemponttá. A társadalmi átalakulás első hullámában leginkább a káderek gyerekei voltak a fő haszonélvezők, akik szüleik politikai befolyását váltották gazdaságira. Rajtuk kívül a mezőgazdaságban dolgozók helyzete javult jelentősebben, akiknek több jövedelme maradt és javult a termelékenységük is, miután az állam már nem vonta el profitjuk egy részét az erőltetett iparosítás érdekében (Szelényi I. – Kostello, E., 1996). A hivatalos nézőpont szerint „engedi kell, hogy egyesek hamarabb gazdagodjanak meg, mint mások” (*yunxu yibufen ren xian fu qilai*) (Zhou Xiaohong – Qin Chen, 2010). Azonban akár húsz évvel ezelőtt is alig volt középosztály, a saját autó, a külföldi utazás, a tengerentúlon tanuló gyerekek elképzelhetetlenek voltak. A hivatalos álláspont változását jelezte, hogy míg 1988-ban a magánvállalkozásokat a gazdaság kiegészítő elemeinek tekintették (Lu Hanlong, 2010), addig 2000-ben Jiang Zemin elnök kijelentette, hogy ki kell terjeszteni a párt bázisát a vállalkozókra, 2002-ben pedig célként határozták meg, hogy növelni kell a középosztályt (Cheng Li, 2010).

A városi és vidéki népesség jövedelmi viszonyait áttekintve a 2010 és 2015 közötti években megállapítható, hogy bár mérséklődtek a jövedelmi egyenlőtlenségek, de továbbra is jelentős, körülbelül háromszoros különbség mutatkozik a városi háztartások javára. Ez valószínűleg két tényezőből áll össze: egyfelől a városokban magasabbak a bérek, másrészt a városi háztartások jellemzően kisebbek, tehát a magasabb bértömeg kevesebb ember között oszlik el. Nem lehet tudni például, hogy a vidékről a városokba áramló munkások pontosan hol jelennek meg a hivatalos statisztikákban, ugyanakkor ennek szintén jelentős torzító ereje lehet. Ha a városokban veszik őket számba, akkor egyszemélyes, viszonylag magas jövedelmű háztartásként jelennek meg, miközben a valós kép ennél sokkal árnyaltabb, ugyanis a tényleges háztartás a hazautalások révén sokkal nagyobb lehet, a nem termelő rokonokat (idősek, gyerekek) azonban már a vidéki lakosság közé számítják.

	2010		2011		2012		2013		2014		2015	
	Yuan	%	Yuan	%	Yuan	%	Yuan	%	Yuan	%	Yuan	%
Összes éves 1 főre jutó házt. bevétel												
város	21 033	100	23 979	100	26 959	100	26 467	100	28 844	100	31 195	100
vidék	5 919	100	6 977	100	7 917	100	9 430	100	10 489	100	11 422	100
ebből: bevétel bérből és fizetésből												
város	13 708	65	15 412	64	17 336	64	16 617	63	17 937	62	19 337	62
vidék	2 431	41	2 963	42	3 448	44	3 653	39	4 152	40	4 600	40
ebből: bevétel tulajdonból												
város	520	3	649	3	707	3	2 552	10	2 812	10	3 042	10
vidék	202	3	229	3	249	3	195	2	222	2	252	2
ebből: bevétel transferekből												
város	5 092	24	5 709	24	6 368	24	4 323	16	4 816	17	5 340	17
vidék	453	8	563	8	687	9	1 648	17	1 877	18	2 066	18
ebből: nettó üzleti jövedelem (város), háztartási gazdálkodási bevétel (vidék)												
város	1 714	8	2 210	9	2 548	9	2 975	11	3 279	11	3 476	11
vidék	2 833	48	3 222	46	3 533	45	3 935	42	4 237	40	4 504	39

I. táblázat: Városi és vidéki háztartások jövedelmi viszonyai, 2010–2015*

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal (NBSC), *2013-ban módszertani váltás történt

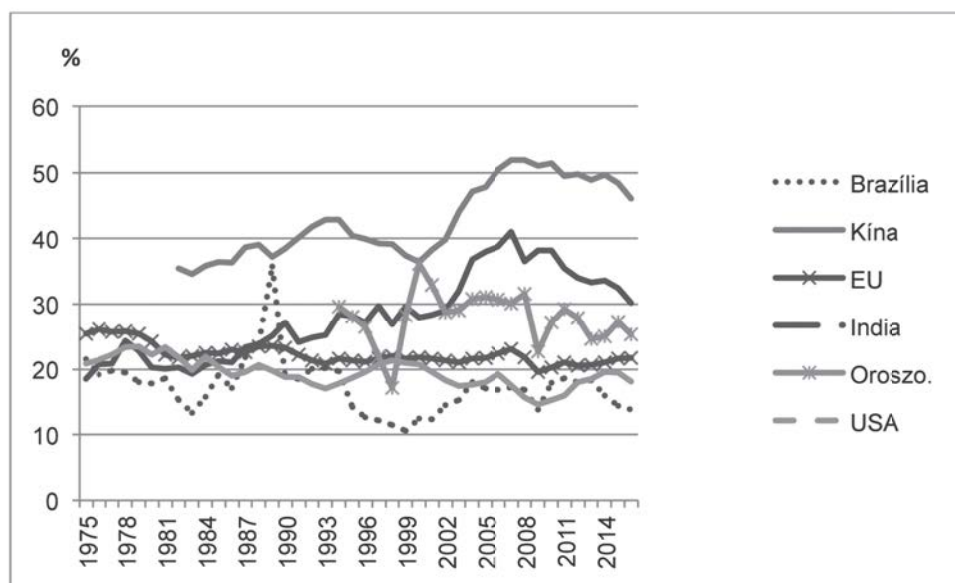
A tulajdonból származó bevételek az egyik olyan terület, amelynél a 2013-as módszertani váltás erősen torzítja az adatokat. Az új módszertan szerint a városi háztartások esetében nagyobb lett a szerepe ennek a jövedelemforrásnak. Ebben közrejátszhatnak a kínai ingatlanpiac sajátosságai, a városi ingatlanok felülértékelése – az ingatlanpiaci buborék egyszer már kipukkant a közelmúltban, egyes elemzők szerint azonban nem kizárt egy újabb árzuhanás. Ennek oka az erőltetett ingatlanpiaci fejlesztésekben keresendő, amely inkább az építőipar teljesítményét és ezáltal a GDP növekedését tartja szem előtt, mint a tényleges kínálatot, ezáltal olyan extrém jelenségeket létrehozva, mint a településrészeket jelentő szellemvárosok új, ám lakatlan házakkal. 2003 és 2014 között 10 százalékkal nőttek a lakásárak és több mint 9 milliárd négyzetméternyi lakóingatlant építettek, ami rendkívül sok üres lakást eredményezett (Glaeser et al. 2017).

A transferek esetében bár számottevő eltérés mutatkozik összességében, a teljes jövedelemhez viszonyított arányban azonban az új módszertan szerint közel azonos, a városi és vidéki háztartások bevételeinek 16-17 százaléka származik transferekből. Az összességű különbség valószínűleg a jobb szociális ellátásra vezethető vissza és egyúttal jelzi, hogy mennyire nehéz a migránsok helyzetének rendezése: az ellátások kiterjesztése a városokba vándorló vidéki munkásokra hatalmas költségvetési terheket jelentene. Az adatok ugyanakkor azt mutatják, hogy számottevő fejlődés indult meg ezen a téren.

Egyértelmű az is, hogy míg a városi népesség körében a bérek és fizetések, addig a vidéki lakosság esetében ez a kategória csupán a második legfontosabb jövedelemforrás a gazdálkodás mögött. Ez utóbbi az egyetlen olyan kategória, amelyben a vidéki háztartások az abszolút számok alapján is kedvezőbb helyzetben vannak. Ha a leglényegesebb jövedelmi forrásokat (azaz a városokban a bérek, vidéken a gazdálkodás) hasonlítjuk össze a kétféle lakóhely esetében, akkor nagyságrendileg szignifikáns különbségek figyelhetők meg: a városiak munkabéreként átlagosan több mint négyszeresét kapják annak az összegnek, amit a vidéki lakosság háztáji gazdálkodással elő tud állítani.

Ehhez képest érdemes megvizsgálni a megtakarítások és a fogyasztás arányát a GDP-ben. Kínában a fejlett országoktól eltérően meglehetősen magas, 50% körüli a bruttó megtakarítási arány. A magas megtakarítási arány utalhat a közbizalomra, azaz táplálkozhat ez a jelenség abból is, hogy az emberek az állami stabilitással párhuzamosan a vállalkozási, befektetési környezetet bizonytalannak látják. A legalacsonyabb megtakarítási arányok például az USA-ban és az Európai Unióban vannak, a két legfejlettebbnek tekinthető térségben. De oka lehet a jelentős megtakarításoknak az állami szociális ellátórendszer bizonytalansága is, azaz a családok tudják, hogy bármilyen egészségügyi probléma vagy munkanélküliség esetén csak saját forrásaikra támaszkodhatnak. Különösen igaz ez a belföldi migráns munkavállalók esetében, akik azáltal, hogy a *hukou* rendszerből kifolyólag nem vagy csak nagyon nehezen tudnak tartósan letelepedni a városokban az átlag városi polgárokhoz képest többet takarítanak meg és kevesebbet fogyasztanak (Chen 2017). Ők ugyanis még inkább ki vannak téve az említett szociális bizonytalanságoknak, és például a munkahely elvesztése esetén nem számíthatnak helyben élő rokonaikra, ezért vagy megtakarításaikra hagyatkoznak vagy vállalják az esetenként költséges hazautazást vidéki otthonukba. Másrészt mivel nem számíthatnak a hosszú távú letelepedésre a városokban, ezért általában kevesebb tartós fogyasztási cikket vásárolnak, és inkább megpróbálják minimalizálni kiadásukat.

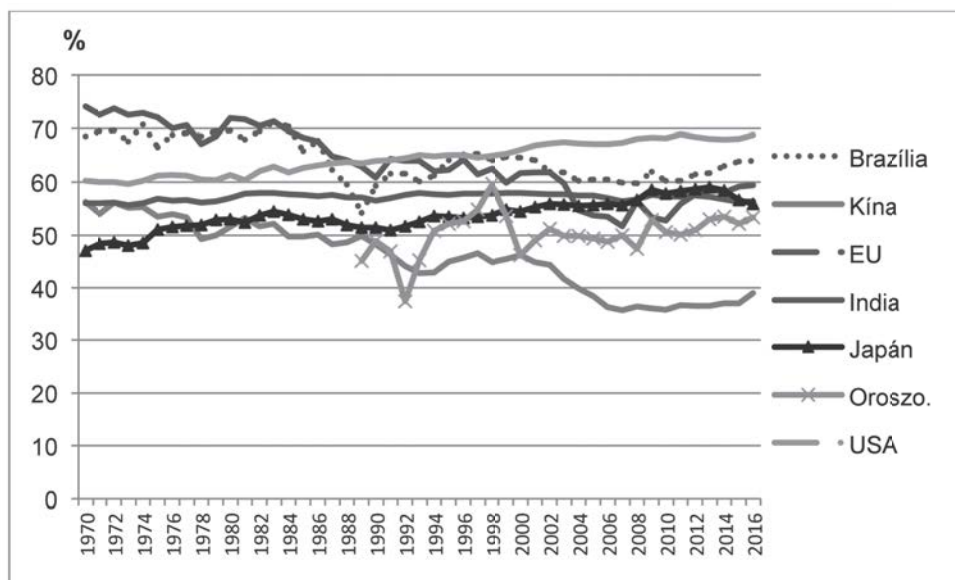
A magas megtakarítási arálynak egyes kutatók (Shang-Jin Wei – Xiaobo Zhang, 2009) szerint demográfiai okai is vannak az 1990 és 2007 közötti időszak háztartási megtakarítási növekményének a fele vezethető vissza az eltorzult nemi arányokra. A növekvő versenyben a házassági piacon a szülők igyekeznek minél nagyobb megtakarításokat felhalmozni fiúgyermekük számára, hogy így nagyobb eséllyel tudjanak feleséget szerezni maguknak. Ez viszont értelemszerűen visszafogja a belső fogyasztás növekedését is.

2. ábra: **Bruttó megtakarítások a GDP arányában (%), 1975 - 2016**

Forrás: Világbank, 2016

Ehhez hasonlóan Kína a háztartások fogyasztása tekintetében is eltérő pályán mozog a fejlett országokhoz képest. Lényegesen alacsonyabb belső fogyasztás figyelhető meg, mint az Egyesült Államokban, de a többi világgazdasági szempontból meghatározó országban is több mint 10%-kal magasabb a belső fogyasztás aránya. A kínai gazdaság mostanáig exportvezérelt volt, azonban kérdés, hogy ez meddig tartható. A világszerte versenyképesség éppen az alacsony béreknek volt köszönhető, amely viszont a növekvő középosztály és gazdasági fejlettségi szint mellett nehezen tartható. Valószínűbb, hogy a termelést a közeljövőben számos vállalat helyezi át olcsóbb országokba (például a szomszédos Vietnám), ugyanakkor a magasabb bérek miatt több erőforrással rendelkező, egyre bővülő középosztály képes lehet átvenni a belső fogyasztása által a gazdaság motorjának szerepét.

3. ábra: Háztartások GDP arányos fogyasztása, 1970 – 2016

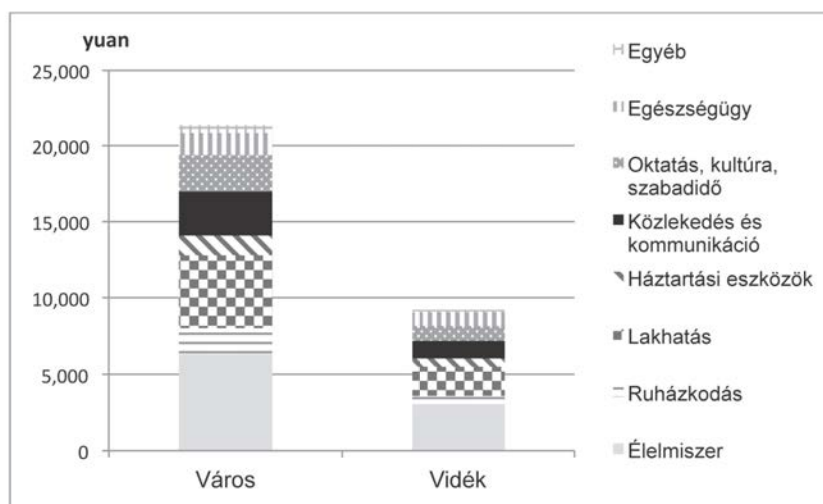
Forrás: Világbank

Az előző két ábra alapján tehát nyilvánvalónak tűnik, hogy a kínai gazdaság jövőbeni fejlődési útja a megtakarítások átcsatornázása a fogyasztásba lehet. Erre megvan a kapacitás, azaz rendelkezésre állnak az anyagi erőforrások, azonban fontos társadalmi, életmódbeli, életszempéletbeli változások is szükségesek, ha Kína a fejlett nyugati államok példáját akarja követni. Azaz a gazdasági és társadalmi változásokat nem lehet elválasztani egymástól, az állami gazdaságpolitikának súlyos demográfiai-társadalmi következményei is vannak.

A munkaerő drágulása és elöregedése, az említett új középosztály egyre nagyobb elvárásai az egyik legjelentősebb kihívást jelentik a kínai gazdaság jövőbeni növekedésére nézve. Kérdéses lesz például a növekvő méretű és egyre jobb életszínvonalon élő középosztály társadalmi-politikai szerepvállalása. Bizonytalan ugyanis a jövőre nézve, hogy ez a réteg vajon elősegíti-e a demokratikus átalakítás és piaci liberalizáció folyamatát, hiszen sokan közülük külföldön tanultak, magasan iskolázottak. Ugyanakkor előfordulhat az is, hogy éppen a jelenlegi politikai helyzet megszilárdítása az érdekük, egy konzervatívabb szemléletet vesznek fel, mivel bármilyen változás a jelenlegi viszonylag magas életszínvonaluk csökkenésével járhatna (Cheng Li, 2010).

A háztartások fogyasztási adatait vizsgálva dinamikus fejlődést láthatunk mind a vidéki, mind pedig a városi területek esetében: a városi háztartások

fogyasztása közel 60 százalékkal nőtt 2010 óta, a vidéki háztartások esetében pedig még ennél is nagyobb emelkedésről beszélhetünk, és 2015-re több mint kétszeresére emelkedett ezen háztartások költsége.

4. ábra: A városi és vidéki háztartások fogyasztási kiadásainak megoszlása, 2015

Forrás: Kínai Statisztikai Hivatal (NBSC), 2015

A két típusú terület esetében a fogyasztási szerkezetben nem észlelhető lényeges különbség. A városi és a vidéki háztartások esetében egyaránt körülbelül 30 százalékot tesznek ki az élelmiszerekre fordított kiadások, míg a lakhatási költségek 20 százalék körüli részarányt képviselnek mindkét területi típusnál. Azonban a városi háztartások abszolút értékben körülbelül 2,5-ször többet költenek oktatásra, kultúrára és szabadidőre, ami számottevő eltéréseket jelenthet az életmódot tekintve. Ehhez hasonlóan például egészségügyi kiadásokra is 70 százalékkal több pénzt fordít az urbánus népesség, ami jelentősen magasabb minőségű gyógyítási szolgáltatások igénybevételét jelentheti.

Konklúzió

A kínai urbanizációs folyamatokban és a városi népesség elmúlt években tapasztalt nagymértékű növekedésében kulcsszerepe van a migrációnak, azaz a városokba áramló vidéki munkaerőnek. A városokban dolgozó munkások segítségével az elsősorban mezőgazdasági jellegű termelést folytató vidéki háztartások diverzifikálni tudják kockázataikat, az elköltöző családtagok által nyújtott támogatások egyfajta biztosításként szolgálhatnak. Ugyanakkor a hazautalások árnyoldala, hogy Kínában az ezeket a pénzeket fogadó háztartásoknál csökkennek az oktatásra fordított összegek, azaz közvetve hozzájárulnak a vidéki humán tőke erodálódásához. Az egyre kevésbé szigorú lakhely-regisztrációs rendszer folyamánként a vidéki és városi népesség merev elválasztása fokozatosan enyhül és egyre többek előtt nyílik meg a lehetőség tartósan beköltözni a nagyobb településekre. A városokba vándorlók pedig egyre nagyobb mértékben vehetnek át egy új életstílust is és bár a megváltozó fogyasztási szokások csökkenthetik a hazaküldött támogatások mértékét, ugyanakkor ez a folyamat hozzájárulhat ahhoz, hogy az exportvezérelt kínai gazdaságban a fejlett nyugati államokéhoz hasonlóan nagy szerepet kapjon a lakossági fogyasztás.

Bár jelenleg még némileg elmarad a kínai városi népesség aránya a fejlett országok szintjéhez képest, ugyanakkor itt a leggyorsabb ütemű a változás ebben a tekintetben és néhány év múlva feltehetőleg Kína is eléri a fejlett gazdaságokat jellemző 70 százalék fölötti arányt. Ezt a célt szolgálja a hivatalos állami stratégia kialakítása is a kérdésben, ami azt is mutatja, hogy a legmagasabb szinten ismerték fel a kérdés jelentőségét az ország fejlődésére gyakorolt hatásában. Ugyanakkor ebben az államilag kontrollált folyamatban fontos lehet a hatékonyságnövelés a korábbiakhoz képest. Ez érthető egyfelől az infrastrukturális fejlesztésekre, azaz el kell kerülni az olyan nem megtérülő ingatlanpiaci beruházásokat, amelyek senki által nem lakott, a korábbi településszerkezetbe és közlekedési hálózatba nem illeszkedő városrészeket hoznak létre. Másrészt tovább kell vizsgálni a lakhelyváltoztatásra vonatkozó szabályok lazításának lehetőségeit annak érdekében, hogy azok ne befolyásolják hátrányosan az országon belüli humán tőke áramlást.

Ez természetesen szorosan összekapcsolódik a városi és vidéki népesség eltérő jövedelmi helyzetével és fogyasztási mintáival is. A lakhely-változtatási szabályok enyhítése, azaz a *hukou* könnyebb megszerzése egyúttal a nagyobb mértékű állami támogatások és jobb szociális ellátás kiterjesztését is jelentené a vidéki népességre, ami az állami költségvetés kiadási oldalának terheit is drasztikusan megnövelné. Azonban az is látható, hogy a nagytelepüléseken

az egy főre jutó jövedelem körülbelül a háromszorosa a vidéki háztartások szintjének és a munkabérből származó bevételek sokkal fontosabbak, mint az elsősorban gazdálkodásból élő vidéki háztartásoknál. Azaz a nagyobb mértékű állami gondoskodás együtt járhat a megtakarítások csökkenésével és a rendelkezésre álló jövedelem növekedésével, ami végső soron a fogyasztás arányának emelkedését eredményezheti a GDP-n belül.

Ahogy tehát a fentiekből is látszik, a migrációs folyamatok komolyan befolyásolhatják Kína jövőbeni gazdasági fejlődését és urbanizációját, a népesség vándorlására pedig az állami közpolitikai intézkedések lehetnek jelentős hatással. A jövő kérdése így az lesz, hogy a kínai állam stratégiai tervei az urbanizáció és migráció terén valóban képesek lesznek-e hozzájárulni a gazdaság átalakulásához, ezáltal az ország versenyképességének további növekedéséhez.

Forrásjegyzék

- Afridi, F. – Li, Sh. X. – Ren, Y. (2012). Social identity and inequality: The impact of China's hukou system. *Discussion Paper Series*, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, No. 6417.
- Akay, A. – Bargain, O. B. – Giulletti, C. – Robalino, J. D. – Zimmermann, K. F. (2016). Remittances and relative concerns in rural China. *China Economic Review* Vol. 37, pp. 191-207.
- Andorka R. (1997). Bevezetés a szociológiába. *Osiris kiadó*, Budapest, 786 oldal.
- Castells, M (2005). A hálózati társadalom kialakulása. *Gondolat kiadó*, Budapest, 662 oldal.
- Chen, L.K. – Mourshed, M. – Grant, A. (2013): The \$250 billion question: Can China close the skills gap?. *McKinsey&Company*.
- Chen, X. (2017). Why do migrant households consume so little? *China Economic Review*, Vol. 49.
- Cheng Li (2010). The rise of the middle class in the middle kingdom. In: Cheng Li (ed.): China's emerging middle class. *Brookings Institution Press*, pp. 3 – 31
- Cheng, T. – Selden, M. (1994). The origins and social consequences of China's hukou system. *The China Quarterly*, No. 139 (Sept. 1994), pp. 644-668.
- Démurger, S. – Wang, X. (2016). Remittances and expenditure patterns of the left behinds in rural China. *China Economic Review*, Vol. 37, pp. 177-190.
- Giddens, A. (2008). Szociológia. *Osiris kiadó*, Budapest, 833 oldal.
- Jianfa Shen (2006). Understanding dual-track urbanisation in post-reform China:

- Conceptual framework and empirical analysis. *Population Space and Place*, Volume 12, pp. 497 - 516
- Glaeser, E. – Huang, W. – Ma, Y. – Shleifer, A. (2017). A real estate boom with Chinese characteristics. *Journal of Economic Perspectives*, Vol. 31, No. 1, pp. 93-116. Golley, J. – Wei, Zh. (2015). Population dynamics and economic growth in China. *China Economic Review*, Vol. 35., pp. 15-32.
- Ha, W. – Yi, J. – Yuan, Y. – Zhang, J. (2016). The dynamic effects of rural-to-urban migration on inequality in source villages: System GMM estimates from rural China. *China Economic Review*, Vol. 37., pp. 27-39.
- Hu, F. – Xu, Zh. – Chen, Y. (2011). Circular migration, or permanent stay? Evidence from China's rural-urban migration. *China Economic Review*, Vol. 22, pp. 64-74.
- Izsák É – Düll A. (2014). Városi „térfordulatok” – a város interdiszciplináris megközelítése. In: Düll A. Izsák É.: *Tér-rétegek. Tanulmányok a XXI. század térfordulatairól*. L'Harmattan, 2014, 184 oldal.
- Katz, E. – Stark, O. (1986). Labor migration and risk aversion in less developed countries. *Journal of Labor Economics*, Vol. 4, No. 1 (Jan., 1986), pp. 134-149.
- Kharas, H. (2010): The emerging middle class in developing countries. OECD Development Centre, Working Paper No. 285, 61 oldal. Koen, V. – Hill, S. – Xiao Wang (2013). *OECD Economic Surveys: China 2013*. OECD, Paris
- Liang, Z. – Li, Zh. – Ma, Zh. (2014): Changing Patterns of the Floating Population in China during 2000-2010. *Population and Development Review*, 40 (4), pp. 695 – 716.
- Lu Hanlong (2010). The Chinese middle class and xiaokang society. In: Cheng Li (ed.): *China's emerging middle class*. Brookings Institution Press, pp. 104 – 134
- Massey, D. – Arango, J. – Hugo, G. – Kouaouci, A. – Pellegrino, A. – Taylor, J. E. (1998). *Worlds in motion. Understanding international migration at the end of the Millennium*. Oxford University Press, 380 oldal.
- National Bureau of Statistics (NBSC) (2016). *China Statistical Yearbook 2016*. Letöltve: 2018. január 31.
- Pap N. – Tóth J. (2014). Régió és rajonelméletek. In: Tóth J. (szerk.) (2014). Általános társadalomföldrajz. Dialóg Campus Könyvkiadó, Budapest, pp. 491-502.
- Roberts, Dexter (2014). China wants its people in the cities. *Bloomberg Businessweek*, 2014 március 20.
- Shang-Jin Wei – Xiaobo Zhang (2009). The competitive saving motive: Evidence from rising sex ratios and savings rates in China. *NBER Working paper series*, National Bureau of Economic Research, Working Paper 15093, 55 oldal.
- Sjastaad, L. A. (1962). The costs and returns of human migration. *Journal of Political Economy*, Vol. 70, No. 5, Part 2: Investment in Human Beings (Oct., 1962), pp. 80-93.

- Stark, O. – Bloom, D. E. (1985). The new economics of labor migration. *The American Economic Review*, Vol. 75, No. 2, Papers and Proceedings of the Ninety-Seventh Annual Meeting of the American Economic Association (May, 1985), pp.173-178.
- Szelényi I. – Kostello, E. (1996). A piaci átmenet elmélete: vita és szintézis. *Szociológiai Szemle*, Volume 2, pp. 3 – 20
- Todaro, M. P. (1969): A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American Economic Review*, Vol. 59, No. 1 (1969), pp. 138-148.
- Wang, X. – Hui, E. Ch. – Choguill, Ch. – Jia, Sh. (2015). The new urbanization policy in China: Which way forward? *Habitat International*, Vol. 47, pp. 279-284.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *American Journal of Sociology* 44, pp. 1-24.
- World Bank – Development Research Center of the State Council, the People’s Republic of China (2014). *Urban China, Toward Efficient, Inclusive, and Sustainable Urbanization*. The World Bank, Washington DC
- Zeng Yi – Vaupel, J. W. (1989). The impact of urbanization and delayed childbearing on population growth and aging in China. *Population and Development Review*, Volume 15, No. 3, pp. 425 – 445
- Zhou Xiaohong – Qin Chen (2010). Globalization, social transformation and the construction of China’s middle class. In: Cheng Li (ed.): *China’s emerging middle class*. Brookings Institution Press, pp. 84 – 103